

УДК314.724:477.41

Т.А. ДРАГУНОВА,
кандидат економічних наук.,
І.П. МАЙДАНІК,
кандидат соціологічних наук,
Інститут демографії та соціальних досліджень НАНУ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЧИННИКИ МІГРАЦІЙНОГО РУХУ НАСЕЛЕННЯ У КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Вступ. Визначальним чинником міграційних процесів Київської області є наближене розташування до столиці, що завжди обумовлювало формування специфічних потоків прибуття в область та вибуття з неї на всіх напрямках переміщень (внутрішньорегіональних, міжрегіональних та міждержавних). Крім того, фактором міграцій населення є особливість економічного розвитку області, поєднання та переплетення сільськогосподарських і промислових галузей (певною мірою внаслідок сусідства із столицею), висока щільність технічної інфраструктури, наявність рекреаційних та лісових територій. Це обумовило своєрідну структуру зайнятості, освітній, професійно-кваліфікаційний рівень населення тощо. Важливу роль у розгортанні міграційних процесів області відіграє транспортне сполучення населених пунктів області зі столицею.

Проблемою розбудови господарства Київської області на сучасному етапі є посилення асиметрії соціально-економічного розвитку її територій. Міграційні процеси у цьому контексті можуть позитивно впливати на вирівнювання ситуації або здатні поглиблювати диспропорцію. За таких умов вивчення особливостей міграційного руху Київщини набуває неабиякої ваги.

Мета даної статті – всебічний аналіз міграційних процесів Київщини на обласному та районному рівнях, виявлення факторів, що визначають міграційну ситуацію в адміністративно-територіальних районах Київської області, справляють значний вплив на формування міграційних потоків, їх інтенсивність та спрямованість.

Однак простої описової характеристики міграцій населення недостатньо для проведення серйозних наукових розвідок. Тому для виявлення глибинних взаємозв'язків між факторами соціально-економічного характеру з потоками прибуття, вибуття, характеристиками міграційної активності населення у статті застосовано кореляційний аналіз.

Виклад основного матеріалу. На початку нинішнього століття (2003–2006 рр.) область мала міграційний приріст від 0,5 до 1,6 тис. осіб, однак у 2007 р. міграційний баланс Київської області став від'ємним зі значенням (-724) особи або -0,3 % (рис.1).

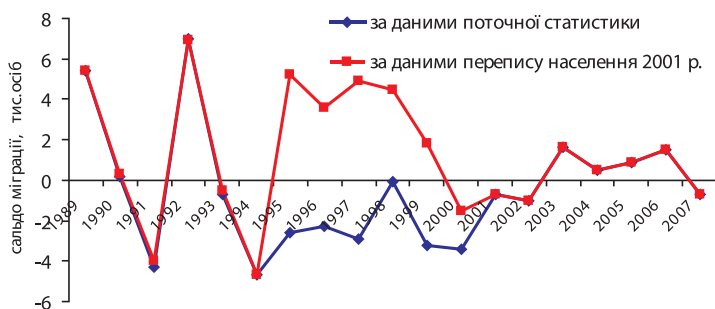

Рис. 1. Динаміка міграційного балансу Київської області у 1989–2007 рр.

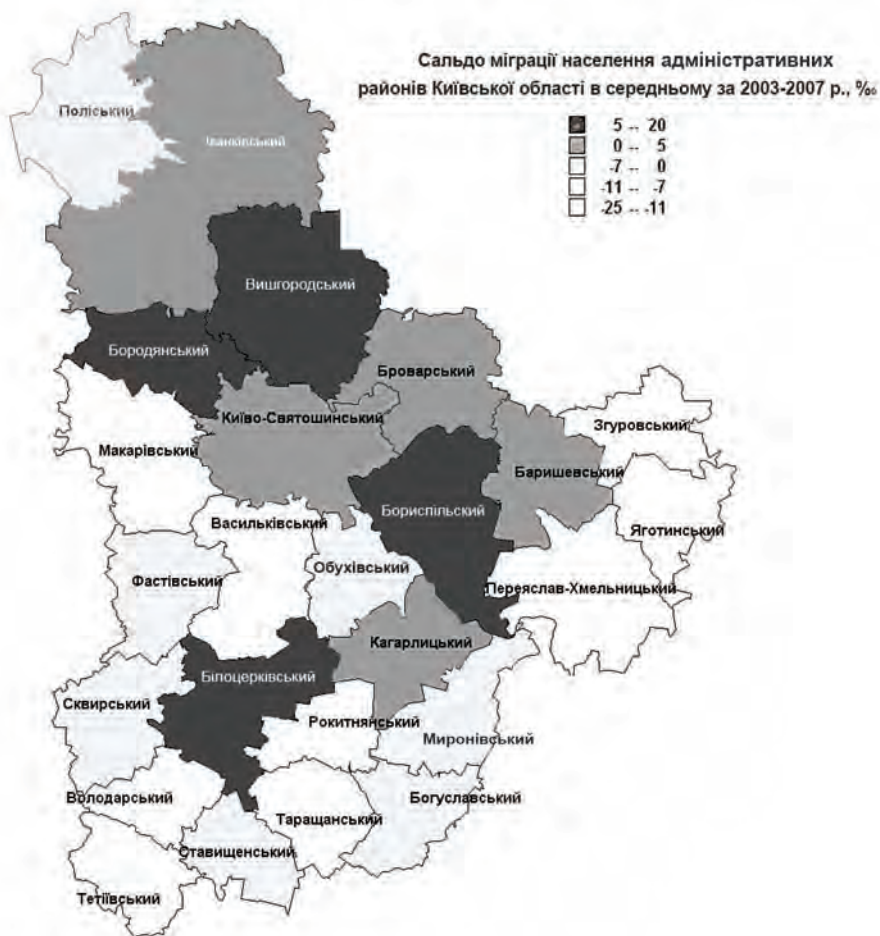

Рис. 2. Відносне сальдо міграції населення адміністративних районів Київської області у середньому за 2005–2007 рр., %

Протягом 2003–2007 рр. додатні значення міграційного сальдо населення спостерігалися лише у 36% від загальної кількості адміністративних районів області, зокрема, у Вишгородському, Баришівському, Бориспільському, Бородянському, Броварському, Білоцерківському, Іванківському, Кагарлицькому та Києво-Святошинському районах¹ (рис.2). Додатне сальдо у згаданих районах досягалося переважно за рахунок міжрегіональної міграції, чисельність осіб, які прибули з-поза меж області, у кілька разів перевищувала чисельність мігрантів, попереднє місце проживання яких знаходилось на Київщині.

У більшості адміністративних районів області спостерігалися від'ємні значення сальдо міграції населення, зокрема мала місце стійка тенденція до поглиблення відтоку населення Васильківського, Макарівського, Переяслав-Хмельницького, Рокитнянського і Яготинського районів. У цілому різниця між максимальним і мінімальним значеннями сальдо міграції населення за адміністративними районами області у 2007 році становила 21,1%, що на 1,1% більше, ніж у 2003 р.

Міста обласного підпорядкування Київської області залежно від значення сальдо міграції у 2007 р. також можна поділити на дві групи – у містах Березань, Васильків, Переяслав-Хмельницький, Ржищів, Славутич, Фастів чисельність вибулих перевищує кількість прибулих, внаслідок чого у цих населених пунктах сформувалось від'ємне сальдо міграції. Міста Біла Церква, Бориспіль, Бровари, Буча та Ірпінь (міськрада) в результаті міграційних процесів, навпаки, отримують приріст населення.

Протягом 2005–2007 рр. міграційний приріст населення зменшився в усіх містах обласного підпорядкування, особливо у м. Біла Церква (у 3,4 разу). Змінилися на від'ємні значення міграційного сальдо населення м. Березань і м. Ржищів.

Динаміка міграційного балансу населення Київської області у 90-х роках минулого століття вирізнялася нестійким характером: коливання сальдо міграції від від'ємних до додатних значень обумовлювалися різкими змінами напрямків міграційних потоків між селом і містом внаслідок структурних перетворень в економіці країни, що призвели до зниження рівня життя населення. Особливо великі втрати населення області внаслідок міграційного руху (-4,0 -5,0 тис. осіб) спостерігалися у 1994 р. за рахунок міграційного зменшення міського населення області (рис.3). У період 1995–2000 рр., згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., міграційний приріст населення Київщини зріс в результаті збільшення кількості переміщень у зворотному напрямку „село–місто”. Зазначимо, що дані поточної статистики за цей період свідчили про від'ємний міграційний баланс. Можливо, різниця щодо даних обумовлена значним обсягом трудової незареєстрованої міграції громадян України, які в пошуках місць прикладання праці прибували у Київську область як прилеглу до столиці, маючи постійне місце проживання в іншому регіоні. Адже за даними Першого Всеукраїнського перепису на Київщині особи, чие місце роботи знаходилося у столиці, становили 16,6% усього зайнятого населення [1, с. 343].

Регулювання міграційних процесів передбачає пошук чинників, що визначають міграційні настанови населення, їх реалізацію та приживаність мігрантів на новому місці. У цьому дослідженні на основі даних Держкомстату України та Управління статистики Київської області визначалася щільність зв'язку між основними показниками міграційних процесів – рухливістю, в тому числі прибуттям, вибуттям, та сальдо міграції (на 1000 осіб), і територіальним фактором – відстанню від центра адміністративного району до Києва (км), а також такими соціально-економічними чинниками розвитку області, як кількість суб'єктів господарювання (ЄДРПОУ), кількість малих підприємств, зокрема на 10 тисяч населення, в тому числі промислових, торговельних, будівельних підприємств та таких, що здійснюють операції з нерухомістю, рівень зареєстрованого безробіття, середньомісячна номінальна заробітна плата, потреба в працівниках на місцевих ринках праці, введення в експлуатацію житла.

¹ Дані щодо міграційних процесів районів Київської області наведені з урахуванням центрів обласного підпорядкування, що знаходяться у межах відповідних адміністративних районів.

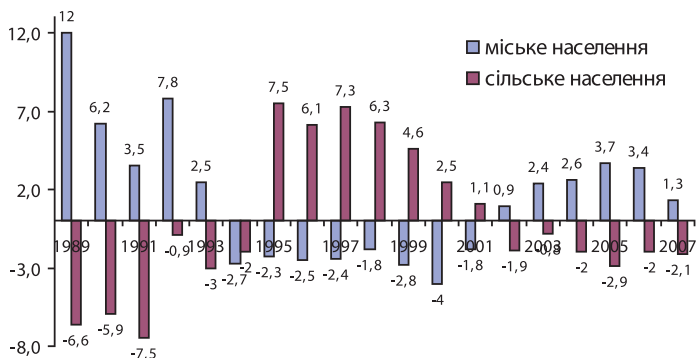

Рис. 3. Динаміка сальдо міграції міського та сільського населення Київської області за 1989–2007 рр., тис. осіб

На підставі дослідження виявлено, що на результативність міграційних переміщень населення адміністративних районів у межах області (без урахування обміну зі столицею) найбільше впливав рівень зареєстрованого безробіття в адміністративних районах (показник щільності зв'язку дорівнював $(-0,51)$). Значення коефіцієнта кореляції між сальдо міграції населення адміністративних районів (на 1000 осіб) та іншими факторами коливалися у межах $0,2–0,3$, тобто були несуттєвими.

На результативність міграції населення адміністративних районів в обміні зі столицею та з іншими областями України суттєво впливали середньомісячна номінальна заробітна плата (у 2007 р. парний коефіцієнт кореляції становив $0,63$), рівень зареєстрованого безробіття в районі (коефіцієнт кореляції складав відповідно $(-0,58)$), кількість малих підприємств, що займаються операціями з нерухомістю (показник зв'язку $0,56$), кількість малих будівельних підприємств (щільність зв'язку $0,54$), кількість суб'єктів господарювання (ЄДРПОУ) (показник зв'язку $0,50$) та відстань від столиці (коефіцієнт кореляції дорівнював $(-0,52)$).

Існує стійкий міграційний обмін населення Київської області зі столицею: за даними Всеукраїнського перепису 2001 р., серед киян, народжених за межами Києва, $24,0\%$ становили уродженці Київської області, тоді як уродженці столиці становлять $2,5\%$ населення Київщини [1, с. 342]. Крім того, спостерігалися інтенсивні міграційні зв'язки населення Київської області з сусідніми та найближчими областями – Житомирською, Чернігівською, Черкаською, Вінницькою, Полтавською та Сумською. За міжпереписний період у складі прибулих у Київську область було $8,0\%$ мешканців Житомирщини, $6,7\%$ – Чернігівщини, $5,3\%$ – Черкащини і $4,3\%$ – Вінниччини. Протягом 1989–2001 рр. $8,2\%$ мешканців Київської області вибуло у Чернігівську область, $7,7\%$ – у Черкаську, $7,3\%$ – у Житомирську, $4,2\%$ – у Вінницьку, $4,1\%$ – у Полтавську та $3,4\%$ – у Сумську область.

У 2007 році у складі міграційних потоків прибуття в Київську область частка киян становила $37,9\%$, частка мешканців Черкащини – $7,3\%$, Житомирщини – $6,3\%$, Вінниччини – $5,4\%$, Чернігівщини – $5,3\%$. Частка вибулих з області у Київ у 2007 році становила $58,4\%$ від загальної кількості мігрантів, які виїхали: у Черкаську область – $6,9\%$, у Житомирську – $4,7\%$, у Чернігівську область – $4,4\%$ (рис. 4).

Починаючи з 2003 року, Київська область мала міграційний приріст населення у результаті міграційного обміну з іншими областями країни, лише в обміні зі столицею область втрачала населення. У 2007 році показник сальдо міграції населення у міграційному балансі з Києвом становив $(-4,3)$ тис. осіб (рис. 5).

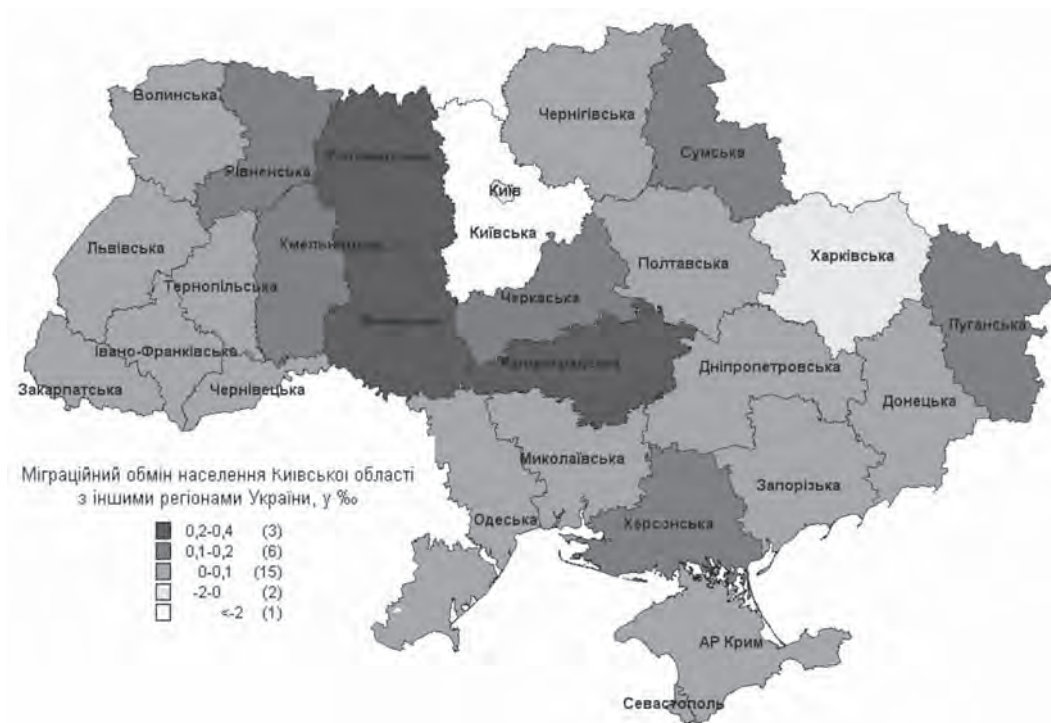

Рис.4. Міграційний обмін населення Київської області з регіонами України у 2007 р., %

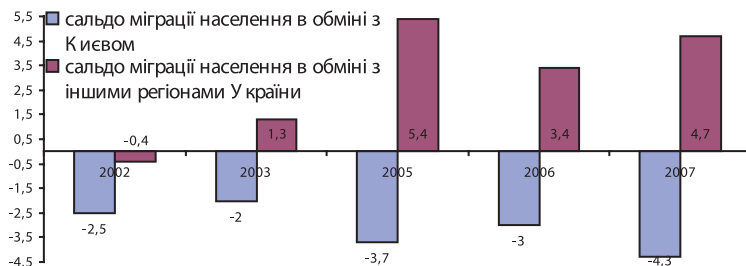

Рис.5. Динаміка міграційного обміну населення Київської області з Києвом і з іншими регіонами України

Рухливість населення. Мобільність² населення Київської області у нинішньому столітті становила в середньому 32,0 %, що перевищувало на 0,7 промільного пункту відповідні показники 90-х років минулого століття. За даними Всеукраїнського перепису населення

² Поняття рухливості населення і мобільності населення застосовуються в міграціології як синоніми. За значенням показник рухливості (мобільності) населення є відносним показником, що показує міграційний оборот населення на 1000 осіб або дорівнює сумі коефіцієнта прибуття і коефіцієнта вибуття населення.

2001 року, частка осіб, які проживали безперервно від народження в області, складала 59,4% всього населення, у тому числі 52,8 % серед міського населення і 68,2% серед сільського. Цей показник був нижчим від середнього по країні (62,5%), менші значення мали лише АР Крим, Миколаївська, Полтавська, Херсонська області.

Рухливість міського населення Київської області була у 2007 р. на 6% більшою, ніж рухливість населення сільської місцевості (табл. 1). Відповідні показники становили 31,5 і 29,7 ‰. Це обумовлювалося вищою мобільністю городян у міжрегіональній та міждержавній міграції населення. Натомість у переміщеннях у межах області рухливість селян перевищувала відповідний показник міського населення.

Динаміка рухливості населення з початку нинішнього століття характеризувалася тенденцією більшого зростання інтенсивності переміщень сільського, ніж міського населення. В області спостерігався міграційний приріст населення у містах і втрата сільського населення внаслідок внутрішньої та міжобласної міграції.

Найвищі значення рухливості населення характерні для міст обласного підпорядкування приміської зони столиці: Ірпінь (міськрада) і Буча, а також м. Біла Церква і м. Славутич; найнижча рухливість властива населенню міст Фастів і Ржищів. Мобільність населення в обміні зі столицею та іншими областями України в кілька разів перевищує мобільність населення у переїздах між населеними пунктами адміністративних районів області, причому ця різниця протягом останніх років мала тенденцію до збільшення.

Таблиця 1

Характеристика міграційних переміщень міського і сільського населення Київської області у 2007р., ‰

		Київська об- ласть	міські посе- лення	сільська місце- вість
всі потоки	прибуття	15,2	16,4	13,4
	вибуття	15,6	15,1	16,3
	міграційний приріст (змен- шення)	-0,4	1,3	-3,0
Внутріш- ньорегі- ональна міграція	прибуття	4,5	4,7	4,4
	вибуття	4,5	4,2	5,0
	міграційний приріст (змен- шення)	0,0	0,4	-0,6
міжрегі- ональна міграція	прибуття	10,2	11,2	8,7
	вибуття	10,9	10,7	11,2
	міграційний приріст (змен- шення)	-0,7	0,5	-2,6
міждержав- на міграція	прибуття	0,5	0,6	0,4
	вибуття	0,2	0,2	0,1
	міграційний приріст (змен- шення)	0,3	0,3	0,3

Дослідження чинників, що впливали на мобільність населення області, на підставі методу кореляційного аналізу показало, що найбільш істотний зв'язок у внутрішньо-обласних переміщеннях спостерігався між рухливістю населення і відстанню від столиці

(коефіцієнт кореляції 0,5), причому за 2003–2007 рр. цей зв'язок посилювався у 1,5 разу. Натомість прямий характер зв'язку свідчить, що зі збільшенням відстані від столиці зростає кількість переміщень населення в межах області (без урахування обміну з Києвом). Цей факт пояснюється диспропорцією просторового розвитку області у напрямку центр – периферія: чим далі від центру, тим нижче рівень життя населення, а останнє (рівень життя) активізує міграційну поведінку населення. Щільність зв'язку між мобільністю населення адміністративних районів у межах області і середньомісячною номінальною заробітною платою у районі в 2007 р. становила (-0,44) і була найбільшою порівняно з показниками інших чинників, що досліджувалися. Саме зростання заробітної плати обумовлює значне зниження міграційних переміщень мешканців адміністративних районів області (коефіцієнт кореляції між динамікою зростання зарплати і зміною міграційної рухливості населення за 2003–2007 рр. дорівнював в цілому по області (-0,75)). У розрізі адміністративних районів ситуація неоднакова: у більшості районів приміської зони (Баришевський, Бориспільський, Васильківський, Вишгородський, Макарівський та Фастівський) та периферії (на сході – Яготинський, на півдні – Миронівський, Таращанський, Ставищанський і Сквирський, на півночі – Поліський) зміни рухливості населення за даними дослідження не залежали від зміни заробітної плати.

Протягом 2003–2007 рр. зростала залежність кількості переміщень населення в межах області від кількості малих підприємств (в розрахунку на 10 тис. населення): щільність зв'язку між ними зросла вдвічі і становила у 2007 р. (-0,39). Вплив на мобільність населення у межах області інших факторів не був суттєвим.

Високий вплив міста на поглиблення внутрішньорегіональної асиметрії на основі оцінки ступеня впливу фактора відстані до Києва на окремі економічні показники адміністративних районів довів Ш.І.Ібатуллін, який здійснив групування районів Київської області за ознакою відстані до міста-центру і виявив, що на 24% території в I поясі приміської зони у 2004 р. було сконцентровано 45% підприємств і організацій області, 48% основних засобів, 61% інвестицій в основний капітал; водночас у II поясі приміської зони вартість основних засобів, обсяги інвестицій в основний капітал і житлове будівництво за період 2002–2004 рр. зменшились нижче середнього рівня по області, а в інших районах темпи падіння цих показників були ще більшими [2, с.75–76].

У міжрегіональному обміні населення області спостерігалася тенденція зростання міграційної рухливості її мешканців. З початку нинішнього століття цей показник зріс на 10% за рахунок збільшення прибуття населення (коефіцієнт прибуття збільшився на 1,5 промільних пункти порівняно з 2000 р.) і зростання вибуття (коефіцієнт вибуття зріс втричі менше, ніж коефіцієнт прибуття, – лише на 0,5 промільного пункту) (табл.2).

У міждержавному обміні населення області спостерігалася тенденція скорочення вибуття населення і стабілізації прибуття населення на рівні 0,5–0,6‰.

Слід зазначити, що серед факторів впливу на мобільність населення області у міжрегіональних переміщеннях (враховуючи обмін із Києвом) найбільш суттєвим у 2007 р. була середньомісячна номінальна заробітна плата (коефіцієнт кореляції становив 0,5). Проте прямий напрям зв'язку – чим вища середньомісячна номінальна заробітна плата, тим більша мобільність населення у міжрегіональному обміні – свідчить про наявність вагоміших чинників міграційного руху, які виявити поки що не вдалося.

Натомість сильну обернену залежність виявлено між динамікою зарплати та зміною кількості мігрантів у міжрегіональному обміні населення протягом 2003–2007 рр. у Баришівському, Білоцерківському, Бородянському, Броварському, Володарському, Кагарлицькому, Макарівському, Переяслав-Хмельницькому, Ставищенському районах.

Зв'язок між кількістю міжрегіональних переміщень і відстанню до Києва є зворотнім. Проте якщо у 2003 р. щільність зв'язку була середньою за значенням (-0,6), то у 2007 р. зменшилася втричі (-0,18), що засвідчило поступову втрату ролі фактора відстані для здійснення поїздок у столицю і за межі області.

Таблиця 2

Динаміка міграції населення Київської області на початку XXI століття у розрізі потоків
(на 1000 осіб)

	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Внутрішньообласна міграція							
сальдо міграції	*	*	*	*	*	*	*
коефіцієнт прибуття	4,6	4,7	4,9	6,1	4,9	5,1	4,5
коефіцієнт вибуття	4,6	4,7	4,9	6,1	4,9	5,1	4,5
Міжрегіональна міграція							
сальдо міграції	-1,6	-0,4	1	0,2	0,2	0,5	-0,6
коефіцієнт прибуття	8,7	9	11,4	11,5	11,2	11,6	10,2
коефіцієнт вибуття	10,3	9,4	10,4	11,3	11	11,1	10,8
Міждержавна міграція							
сальдо міграції	-0,3	-0,1	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,3
коефіцієнт прибуття	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5
коефіцієнт вибуття	0,9	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3	0,2

Міграційний обмін населення Київської області з іншими державами світу з 2004 р. має додатні значення на рівні 0,1–0,3 ‰. Найвищий зовнішній міграційний оборот у 2007 р. був зафіксований у Білоцерківському районі. Натомість у Володарському, Поліському та Рокитнянському районах у 2007 р. не було зареєстровано жодної особи, яка б вибула за кордон або прибула з-поза меж України. За частотою міждержавних міграційних контактів населення Київської області лідирують країни СНД, на другому місці – країни старого зарубіжжя; прибуття або вибуття до країн Балтії є лише поодинокими випадками, що спостерігалися у Білоцерківському, Богуславському та Бородянському районах.

Прибуття населення. Динаміка коефіцієнта прибуття населення області характеризувалася з кінця минулого століття і до 2004–2006 рр. тенденцією збільшення (у 2007 році показник зменшився порівняно з попередніми роками). Найвищі значення показника прибуття припадали на 2004 р. – 18,1 ‰, найнижчі – на 1999–2000 рр. – 13,7 ‰ (табл.3).

Таблиця 3

Динаміка міграційного руху Київської області у 1995–2007 рр., у‰

	1995	1997	1999	2002	2004	2005	2006	2007
коефіцієнт прибуття	15,6	15,4	13,7	14,2	18,1	16,6	17,3	15,2
коефіцієнт вибуття	16,9	17,9	15,4	14,7	17,8	16,2	16,5	15,5
відносне сальдо	-1,4	-2,5	-1,7	-0,5	0,3	0,5	0,8	-0,3
мобільність	32,5	33,2	29,1	28,9	35,9	32,8	33,8	30,7

Аналіз кореляційної залежності між кількістю прибулих в адміністративні райони області і переліченими вище чинниками показав, що найбільша щільність зв'язку у 2007 р. була зафіксована між обсягами прибуття населення і відповідно середньомісячною номінальною заробітною платою в районах (коефіцієнт кореляції дорівнював 0,65) та рівнем зареєстрованого безробіття (відповідно (-0,51). Причому залежність прибуття населення від названих чинників мала стабільні значення протягом 2003–2007 рр. Натомість щільність зв'язку між кількістю прибулих в адміністративні райони області і відстанню їх від столиці протягом цих років зменшилася від (-0,63) до (-0,42). Отже, міграційні настанови населення на переселення в інші адміністративні райони Київської області формуються залежно від економічної ситуації безпосередньо в самих районах і менше залежать від їх розташування по відношенню до столиці (можливо через високі ціни на житло і продукти харчування), тобто домінує спрямованість на проживання і роботу в районі, а не використання його як транзитної зони для переселення у Київ.

Зазвичай при аналізі привабливості певної території для прибуття мігрантів велику увагу приділяють такому фактору, як розмір середньомісячної заробітної плати у місці вселення. Для більшості районів динаміка заробітної плати не є визначальним фактором у структурі чинників, що притягують населення. При аналізі міжрегіональних міграційних потоків сильна пряма залежність між зміною розмірів зарплати та динамікою прибуття населення в район зафіксована лише у Богуславському, Іванківському, Сквирському, Таращанському, Тетіївському та Яготинському районах, для Згурівського та Поліського районів дана залежність є середньою за силою. Для внутрішньорегіональних потоків сильна залежність між згаданими факторами зафіксована у Васильківському, Сквирському, Ставищенському, Таращанському, Тетіївському та Яготинському районах.

З огляду на те, що міграції найчастіше здійснюють молоді люди, для яких важливим життєвим орієнтиром виступає професійна самореалізація, рівень безробіття у регіоні є негативним фактором, що стримує прибуття. Натомість кореляційний аналіз показує, що далеко не для всіх адміністративно-територіальних районів Київської області спостерігалася дана залежність. Сильна та середня обернена залежність між динамікою рівня безробіття у районі та кількістю прибулих у нього в розрізі внутрішньорегіональної міграції спостерігалися у Баришівському, Миронівському, Сквирському, Ставищенському, Таращанському, Тетіївському та Фастівському районах. Майже така сама ситуація мала місце і при формуванні міжрегіональних міграційних потоків, щодо яких подібна залежність виявлена у Богуславському, Бориспільському, Згурівському, Іванківському, Сквирському, Таращанському та Тетіївському районах.

Фактором, що приваблює мігрантів, є потреба у працівниках у регіоні вселення. Слід зауважити, що статистичні дані дають уявлення лише про кількісні характеристики вільних робочих місць, тоді як самих мігрантів цікавлять насамперед їх якісні параметри. Можливо тому проведений кореляційний аналіз виявив існування середньої або сильної залежності між зміною наявності вільних вакансій та динамікою прибуття населення лише у Білоцерківському, Васильківському та Яготинському районах (у переміщеннях у межах області); Баришівському, Васильківському, Згурівському, Кагарлицькому, Сквирському, Таращанському та Тетіївському районах (у міжрегіональному обміні).

Так само як економічна складова не вичерпує всього розмаїття життєдіяльності особи, так і економічні фактори міграції є не єдиними, що її зумовлюють. У даній статті при проведенні кореляційного аналізу використовувався такий фактор соціально-побутового характеру, як введення в експлуатацію житла. Для дванадцяти з двадцяти п'яти адміністративно-територіальних районів Київської області виявлено пряму залежність між динамікою введення в експлуатацію житла та кількістю прибулих у населені пункти району. Однак наявність сильної залежності між цими факторами було зафіксовано

лише у Білоцерківському, Згурівському, Іванківському, Обухівському, Тетіївському та Фастівському районах для внутрішньорегіональних потоків, а також у Баришівському, Богуслівському, Згурівському, Миронівському, Рокитнянському, Тетіївському, Яготинському районах – для міжрегіональних потоків.

Вибуття населення. Динаміка коефіцієнта вибуття населення Київської області показувала чітку тенденцію зниження у 2003–2007 рр. У 90-х роках минулого століття простежувалися відчутні коливання цього показника у межах 15,4–17,9‰: найвищі значення вибуття населення були у 1997 р. – 17,9‰, найнижчі спостерігалися у 2002 р. – 14,7‰.

Суттєвим чинником вибуття населення з адміністративних районів і переселення в інший у межах області була відстань від столиці (у 2007 р. коефіцієнт кореляції становив 0,6). Крім того, на обсяги вибуття населення достатньо відчутно впливали середньомісячна заробітна плата в адміністративному районі (коефіцієнт кореляції у 2007 р. дорівнював (-0,57)), кількість малих підприємств на 10 тис. населення (коефіцієнт кореляції (-0,54)) та рівень зареєстрованого безробіття (коефіцієнт кореляції 0,52). Протягом 2005–2007 рр. посилилась роль фактора введення в експлуатацію житла в адміністративному районі – значення показника щільності зв'язку між ним і вибуттям населення зросло з (-0,31) до (-0,42).

На формування міграційних потоків вибуття населення з адміністративних районів у м. Київ та за межі області виявити сильні за впливом фактори не вдалося, проте з тих, що бралися до уваги, найбільше значення мали такі, як відстань від столиці (у 2007 р. коефіцієнт кореляції дорівнював 0,45), рівень зареєстрованого безробіття в адміністративному районі (відповідно 0,40), а також кількість малих підприємств, які здійснюють операції з нерухомістю (відповідно (-0,42)) та малих будівельних підприємств (відповідно (-0,40)). Слід зазначити, що протягом 2005–2007 рр. роль цих чинників у процесі вибуття населення з адміністративних районів у столицю та за межі області посилилась.

Зниження рівня заробітної плати та зростання безробіття виступають факторами виштовхування населення за межі Київської області. У таких районах, як Баришівський, Бориспільський, Бородянський, Броварський, Вишгородський, Кагарлицький, Києво-Святошинський, Обухівський існує сильна залежність динаміки обсягів вибуття з районів у столицю та за межі області від зміни цих факторів. Група районів, для яких згадані чинники суттєво впливають на міграційні переїзди в межах області, включає Баришівський, Білоцерківський, Броварський, Володарський, Іванківський, Кагарлицький, Києво-Святошинський, Обухівський, Переяслав-Хмельницький, Рокитнянський, Сквирський та Тетіївський райони.

В Іванківському, Рокитнянському, Сквирському та Тетіївському районах зафіксовано сильний обернений зв'язок між зміною в потребі у працівниках на ринках праці згаданих адміністративно-територіальних одиниць та динамікою вибуття з них у внутрішньорегіональних потоках. Для ще меншої кількості районів (Білоцерківського, Вишгородського та Ставищенського) подібною є залежність у міжрегіональному обміні.

За даними дослідження, фактор введення житла в експлуатацію для населення більшості районів області неістотно впливає на рівень вибуття з них або не впливає взагалі. У внутрішньорегіональних потоках лише у Кагарлицькому, Києво-Святошинському, Сквирському, Тарашанському та Тетіївському районах кореляційний аналіз показав наявність сильного оберненого зв'язку між динамікою згаданих чинників. Натомість у міжрегіональних потоках подібна залежність була характерною для Бориспільського, Бородянського, Вишгородського, Кагарлицького, Києво-Святошинського, Переяслав-Хмельницького, Рокитнянського, Ставищенського та Тарашанського районів.

Висновки. Аналіз тенденцій міграційних процесів Київської області дав змогу виявити сучасні проблеми формування потоків прибуття і вибуття населення. Перш за все, це поглиблення диспропорцій у розподілі міграційного балансу за адміністративними районами області (40% мають від'ємні значення сальдо міграції), зокрема у межах приміської зони (Баришівський, Васильківський, Макарівський і Фастівський райони).

Виявлено, що найбільш вагомими чинниками міграційних переміщень населення в межах області є потреба у працівниках на локальних ринках праці і рівень заробітної плати, чинниками міграції населення за межі області і в обміні з Києвом – рівень безробіття та обсяги введення в експлуатацію житла в районах.

Звичайно, контраст центр–периферія дуже важко подолати, проте слід зважати на те, що доцентрові потоки у столицю з часом можуть посилити відцентровий процес перетворення другого замиського житла в основне і зростання ринку житла разом із суміжним земельним.

Тому необхідними заходами управління міграційними процесами в Київській області слід вважати введення постійного моніторингу міграційної ситуації та потенціалу міграційної аттрактивності територій (поселень), розробку управлінських програм на рівні області і районної влади щодо механізму стимулювання прибуття населення з використанням соціально - економічних важелів, зокрема, шляхом сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, транспортної і рекреаційної інфраструктури.

Джерела:

1. *Перший* Всеукраїнський перепис населення: історичні, методологічні, соціальні, економічні, етнічні аспекти / Авт.кол. Власенко Н.С., Лібанова Е.М., Осауленко О.Г. та ін.; Наук.ред.: акад. Кураса І.Ф., акад. Пирожкова С.І.; Державний комітет статистики України; Ін-т демографії та соц. досліджень НАН України. – К., ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 558 с.
2. *Ібатуллін Ш.І.* Трансформація економічних відносин у приміських зонах великих міст // Регіональна економіка.–Л., 2006. – №3. – С. 74–78.
3. *Статистичний* щорічник Київської області за 2007 рік. – К.: Головне управління статистики у Київській області, 2008. – 524 с.
4. *Міграція* населення України у 2007 році. – К.: Держкомстат України, 2008. – 100 с.

Аннотація. В статті розглядаються особливості міграційних процесів населення Київської області. Увага зосереджена на виявленні факторів, впливаючих на формування міграційних потоків, їх інтенсивність і направленість, а також на вивченні факторів, які визначають міграційну ситуацію в адміністративних районах Київської області.

Summary. In the article features of migratory processes of the population of the Kiev region are considered. The attention is concentrated on revealing of factors influencing migratory flows formation, their intensity and destination, and also on studying of factors which define a migratory situation in administrative areas of the Kiev region.

Стаття надійшла до редакції журналу 22.01.2009 р.